

LETNÁ PRÍPRAVA IJSO
Riešenia povinných úloh z biológie
Termín odovzdania: 17.9.2023

BIOLÓGIA: Povinné úlohy

Úloha 1: Anatómia a fyziológia živočíchov

1. (2 body) Dýchacia sústava. V nasledujúcom texte vyberte vždy jednu správnu možnosť z poskytnutých.

Pri nádychu sa rebrá **rozt'ahujú** / *s'ahujú*, bránica sa **kontrahuje** / *relaxuje* a ťahá pľúca **nahor** / *nadol*, alveoly sú **stiahnuté** / *rozťahnuté* a hrudný kôš je **stiahnutý** / *rozťahnutý*. Alveoly majú **malý** / *veľký* povrch vzhľadom na ich veľkosť. Stena alveol pozostáva z **jednej** / *dvoch* / *troch* vrstvy buniek. Kapiláry prinášajú do alveol **oxid uhličitý** / *oxid uhoľnatý* / **kyslík** / *dusík* a odnášajú **oxid uhličitý** / *oxid uhoľnatý* / **kyslík** / *dusík*. Výmena plynov medzi krvou a alveolou sa deje **aktívnym transportom** / *difúziou* / *osmózou* a **spotrebováva** / *nespotrebováva sa* pri nej energia. Krv odchádzajúca z alveoly je **odkysličená** / *okysličená*, nesúca molekuly **oxidu uhličitého** / *uhoľnatého* / **kyslíka** / *dusíka*. Táto molekula je nesená **červenými krvinkami** / *bielymi krvinkami* / *krvnými doštičkami* na krvnom farbive s názvom **bilirubín** / *hemoglobín* / *chlorofyl*. Centrálnym atómom tohto farbiva je **uhlík** / *horčík* / *železo*. Na povrchu pľúc sa nachádza tenká prilnavá blana, nazývaná **popľúcnica**. Na vnútornej strane hrudného koša sa nachádza podobná blana, ktorej hovoríme **pohrudnica**.

2. (2 body) Obehová sústava. Napíš funkciu uvedených krvných buniek a teliesok:

Erytrocyty – prenos kyslíka

Neutrofilý – fagocytóza a eliminácia organizmov

Trombocyty – zrážanie krvi a hojenie rán

Leukocyty – imunitná obrana organizmu

T-lymfocyty – adaptívna imunita, sú schopné rozoznávať antigény na povrchu patogénov

3. (3 body) Hormonálna sústava. Doplňte informácie v tabuľke.

Žľaza	Hormón	Funkcia hormónu
Nadobličky	Kortizol	regulácia biologických rytmov (deň/noc)
štítna žľaza	kalcitonín	Znižuje hladinu vápniku v krvi
prištítna telieska	parathormón	zvyšuje hladinu vápniku v krvi
podžalúdková žľaza	Inzulín	znižuje hladinu glukózy v krvi
podžalúdková žľaza	Glukagón	Zvyšuje hladinu glukózy v krvi
kôra nadobličiek	aldosterón	spätná absorpcia Na ⁺ a K ⁺ v obličkách
predná hypofýza, adenohypofýza	Prolaktín	stimuluje tvorbu materského mlieka

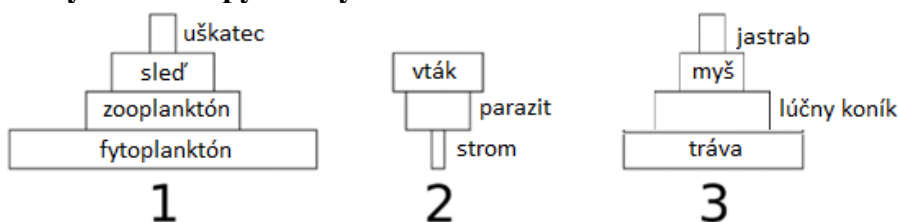
4. (3 body) Výživa. K vitamínom a minerálom napíš zdroj, z ktorého je ich možné získať a aké komplikácie spôsobuje ich nedostatok.

VITAMÍN	ZDROJ	PREJAV NEDOSTATKU
vitamín A	Pečeň, ryby, mliečne výrobky, mrkva, špenát	Zhoršený zrak, oslabená imunita, suchá pokožka
vitamín C	Čerstvé ovocie a zelenina: citrusové plody, jahody, paprika	Krvácanie ďasien, zhoršená imunita, zhoršenie hojenia rán
vitamín B12	Potrava živočíšneho pôvodu: mäso, ryby, vajcia, mliečne výrobky	Anémia, únava, neurologické problémy

MINERÁL	ZDROJ	PREJAV NEDOSTATKU
vápnik	Mliečne výrobky, tmavolistá zelenina	Oslabené kosti
železo	Mäso, ryby, fazuľa, špenát	Únava, slabosť, anémia
jód	Jódovaná soľ, mliečne výrobky, morské plody	Zväčšenie štítnej žľazy, poruchy metabolizmu

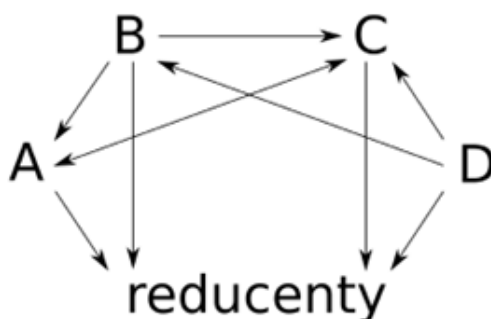
Úloha 2: Ekológia

1. (4 body) Ekologické pyramídy na obrázku zobrazujú počty jednotlivých druhov vo vyvážených ekosystémoch. Utvor dvojice pyramíd označených číslom s trojicami/štvoricami označenými písmenom a následne doplň organizmy do jednotlivých úrovní pyramídy.

- A: strom, vták, parazit
 B: tráva, lúčny koník, jastrab, myš
 C: zooplanktón, sled', fytoplanktón, uškatec

2. (2 body) Prirad'te k písmenám A, B, C, D správne pojmy podľa potravinovej siete na obrázku: rastlina, mäsožravec, všežravec, bylinožravec.

- A – mäsožravec
 B – bylinožravec
 C – všežravec
 D – rastlina

3. (2 body) Ekosystémy sú tvorené biotickými a abiotickými faktormi, ktoré priamo ovplyvňujú každý organizmus v nich. Roztried' nasledovné faktory prostredia na biotické a abiotické:

neprítomnosť vhodného opel'ovača u rastlín, slnečné žiarenie, teplota, choroby, prítomnosť predátora, pôda a horniny, neprítomnosť koristi, voda, vírusy, vietor

BIOTICKÉ FAKTORY	ABIOTICKÉ FAKTORY
Neprítomnosť vhodného opel'ovača	Slnečné žiarenie
Choroby	Teplota
Prítomnosť predátora	Pôda a horniny
Neprítomnosť koristi	Voda
Vírusy	Vietor

- 4. (2 body) Okrem biotických a abiotických faktorov sa zaužívalo aj pomenovanie antropogénne faktory prostredia. Aké to sú? Uved' 2 príklady.**

Antropogénne faktory sú vplyvy spôsobené človekom a jeho činnosťou. Príkladom je znečistenie ovzdušia, odlesňovanie či urbanizácia.

Úloha 3: Dedičnosť a molekulárna biológia

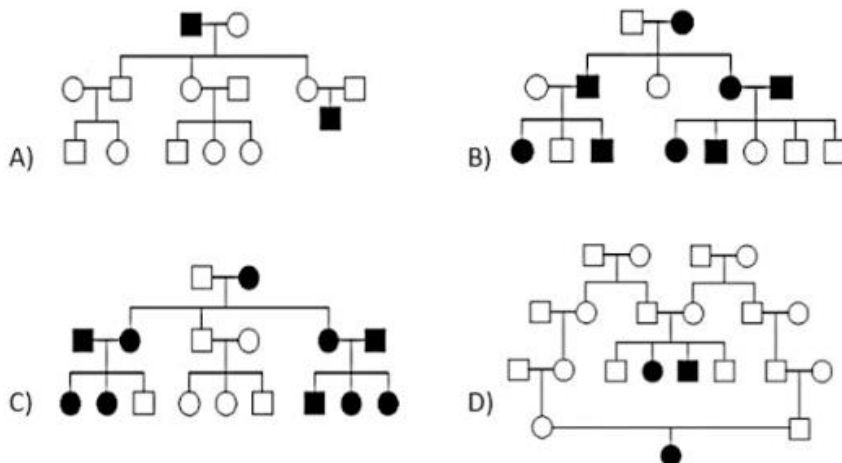
1. (2 body) Dedičnosť. Pri nasledujúcich rodokmeňoch určte pravdepodobný spôsob dedičnosti:

	muž		heterozygoti
	žena		zomrel
	neznáme pohlavie		potrat
	manželstvo		proband
	rodičia a deti		príbuzenské manželstvo
	postihnutí		DZ – dizygotické dvojčatá
	počet súrodencov tohto pohlavia		MZ – monozygotické dvojčatá

Obr. Štandardné genealogické symboly

(zdroj: E. Gálová, Vybrané texty a príklady k cvičeniam z genetiky (2004))

Poznámka: Prenášači sa pri takýchto jednoduchých rodokmeňoch nezapisujú, keďže na ich odhalenie musí byť vykonaná genetická analýza.

Typ dedičnosti	Rodokmeň
Autozomálne recesívne	D
Autozomálne dominantné	B
X-viazaná recesívna dedičnosť	A
X-viazaná dominantná dedičnosť	C

2. (4 body) Molekulárna biológia. Nukleové kyseliny sa skladajú z jedného (single-stranded alebo ss) alebo dvoch (double stranded alebo ds) vlákien. Nasledujúca tabuľka uvádza zloženie dusíkatých báz v štyroch rôznych vzorkách nukleových kyselín.

Tabuľka: Percentuálny podiel báz vo vzorkách

Podiel bázy (%)					
Báza	A	T	G	C	U
Vzorka 1	40	40	10	10	0
Vzorka 2	10	40	40	10	0
Vzorka 3	40	0	40	10	10
Vzorka 4	40	0	20	10	30

Z tabuľky sa dá vydedukovať, že vzorky 1, 2, 3 a 4 obsahujú: Vyber správnu možnosť a napíš krátke odôvodnenie, prečo je daná možnosť správna.

- a) 1: dsDNA, 2: ssDNA, 3: ssRNA, 4: ssRNA
 b) 1: dsDNA, 2: ssDNA, 3: dsRNA, 4: ssRNA
 c) 1: ssDNA, 2: dsDNA, 3: ssRNA, 4: dsRNA
 d) 1: dsDNA, 2: ssRNA, 3: ssDNA, 4: ssDNA

Tymín je prítomný iba v DNA a uracil iba v RNA, takže vzorky 1 a 2 sú určite DNA a vzorky 3 a 4 sú určite RNA.

V dvojvláknovej DNA sa adenín páruje s tymínom a guanín s cytozínom, čiže tieto dve dvojice dusíkatých báz musia mať v dvojvláknovej DNA rovnaké zastúpenie. To zodpovedá vo vzorke 1, čiže to je dsDNA a ale nie pri vzorke 2, čiže to je ssDNA. Podobne v dvojvláknovej RNA sa páruje adenín s uracilom a guanín s cytozínom. Vzorky 3 a 4 sú preto obe ssRNA.

3. (4 body) Replikácia, transkripcia, translácia. Zarad' možnosti A – I k tomu procesu prenosu DNA, pre ktorý sú najvýznamnejšie.

Replikácia	Transkripcia	Translácia
C	A	B
F	D	E
G	H	I

- A. produktom je viacero typov RNA (mRNA, tRNA, rRNA...)
 B. tRNA zabezpečujú transport aminokyselín
 C. rozpletanie dvojzávitnice DNA robí helikáza
 D. zabezpečuje ju RNA-polymeráza
 E. riadi sa genetickým kódom
 F. rozlišuje sa vedúce (leading strand) a zaostávajúce vlákno (lagging strand)
 G. zabezpečuje ju primárne DNA-polymeráza
 H. najdôležitejšia časť pre rozpoznanie génu je promótor
 I. zabezpečuje vznik proteínov